

3. Gasanov R. Formirovanie grazhdanskogo obshhestva v usloviyah transformatsii. – Baku: «Teknur», 2003.
4. Rasulzade M. Ə Milli təsanüd. – Baki: Gənclik, 1993.
5. Əliyev H. Müstaqilliyimiz əbədidir. – Baki: «Azərbaycan», 1995.
6. Smit A. Teoriya nraivstvennyh chuvstv. – Moskva: «Nauka», 1997.
7. Tolipov F. F. Problema formirovaniya doktriny nacional'nyh interesov v politike vnov' obrazovavshego gosudarstva // Transformirovanie civilizacionno–kul'turnogo prostranstva byvshego SSSR. – Moskva: Nauka, 1994.
8. Mamed–zade I. R. Grazhdanskoe obshhestvo i nacional'naja ideologija: filosofija politicheskogo processa v Azerbajdzhane. – Tafakkur, 1995.
9. Aslanova R. İslam və mədəniyyət. – Baki: «Azərbaycan Universiteti», 2002.
10. Drobnickij O. T. Ponjatie morali. Istoriko–kriticheskij ocherk. – M.: «Nauka», 1974.
11. Mamed–zade I. R. Politika i moral'. – Baku: Azerneshr, 1988.

Ахмадов Е., аспірант, Інститут філософії та права
Національної академії наук Азербайджану
(Азербайджан), ahmadov_elchin@mail.ru

Захист національних і моральних цінностей

Розглядається важливість збереження національних і моральних цінностей і передачі від покоління до покоління за принципом спадщини. Відомо, що в період сучасної інтеграції та глобалізації важливість збереження національної самосвідомості причетності постійно зростає. На думку автора, збереження наукових досліджень і пропаганда спадщини повинні бути кращими в культурі кожної області. Національна культура повинна бути передана майбутнім поколінням більш збагаченим чином. Також підкреслюється, що збереження національно–моральних цінностей стоїть на базі розвитку національної культури. Автор обґрунтовує свою точку застосування до робіт відомих вчених і дослідників.

Ключові слова: національні та моральні цінності, національна культура, спадщина, цінності, глобалізація, толерантність, світогляд, громадянське суспільство.

Ахмадов Э., аспірант, Інститут філософії та права
Національної академії наук Азербайджану
(Азербайджан), ahmadov_elchin@mail.ru

Защита национальных и нравственных ценностей

Рассматривается важность сохранения национальных и нравственных ценностей и передачи от поколения к поколению по принципу наследия. Известно, что в период современной интеграции и глобализации важность сохранения национального самосознания причастности постоянно растет. По мнению автора, сохранение научных исследований и пропаганда наследия должны быть предпочтительными в культуре каждой области. Национальная культура должна быть передана будущим поколениям более обогащенным образом. Также подчеркивается, что сохранение национально–моральных ценностей стоит на базе развития национальной культуры. Автор обосновывает свою точку применения к работам известных ученых и исследователей.

Ключевые слова: национальные и моральные ценности, национальная культура, наследие, ценности, глобализация, толерантность, мировоззрение, гражданское общество.

* * *

УДК 323:[050+070+654.197]

Біляєва І. І.,
асистент кафедри філософії та соціальних наук,
Гуманітарно–педагогічна академія Кримського
федерального університету ім. В. І. Вернадського
(Україна, Ялта), irinabilyaeva@ukr.net

ДЕРЖАВНА ТА НАЦІОНАЛЬНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА: ТЕОРЕТИКО–КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Розглянуто феномени державної та національної інформаційної політики. Проведено аналіз сутності державної та національної інформаційної політики й їх структурних елементів. Застосовано структурно–функціональний метод, загально логічні прийоми аналізу та синтезу, аналогії, порівняння, узагальнення. Визначено роль державної та національної інформаційної політики в політичній системі суспільства. Встановлено, при зміні політичної системи суспільства державна та національна інформаційна політика може змінювати свою сутність, структуру.

Ключові слова: інформаційна політика, державна інформаційна політика, недержавна інформаційна політика, національна інформаційна політика, суб'єкти інформаційних процесів, політична система суспільства.

Розвиток новітніх інформаційних технологій спонукає до поступових і невідворотних змін у суспільстві, сприяє виникненню нових феноменів суспільних відносин, що конче потребують наукових пояснень. Серед таких феноменів виокремлюють державну та національну інформаційну політику. Їх наукове дослідження поступово набирає обертів стаючи все більш актуальним. Причиною актуалізації цього явища є універсальність і мінливість феномену інформаційної політики. Його здатність проникати в усі сфери суспільного життя і особливо, тісний взаємозв'язок як з політичними так і не політичними явищами. Інформаційна політика поступово змінює усі складові суспільного життя. Останні ж, вносять суттєві корективи у формування та впровадження інформаційної політики.

У зв'язку із зазначеними особливостями, дослідження феномену інформаційної політики є досить складним процесом. Зокрема, Верховна Рада вже тричі розробляла і затверджувала Концепцію інформаційної політики України, в 2002 р. «Концепція національної інформаційної політики» та в 2009 і 2010 роках «Концепція державної інформаційної політики», після чого їх було винесено на розгляд та знято з обговорення, як такі, що не були досконалими та містили чимало зауважень і побажань [1, с. 242]. Варто звернути увагу на зазначені назви даної концепції, які, на перший погляд, містять в собі певну синонімічну тотожність. Хоча, на нашу думку, якщо справа стосується інформаційної політики, то і певну суперечність. Треба гадати, що автори концепції в процесі її розробки зупинились на більш коректному та відповідному відображенні суті сучасного стану інформаційної політики й замінили поняття «національна інформаційна політика» на поняття «державна інформаційна політика». Можливо й те, що автори концепції не надали суттєвого значення понятійному концепту й правка була здійснена механічно, хоча це, на думку автора даної статті, викликає певні сумніви. Поступове зростання ролі інформаційних технологій, а від так, й інформаційних процесів у суспільстві спонукає з'ясувати відмінності та можливості використання зазначених понять.

Методологічний аналіз інформаційного суспільства і його невід'ємної частини інформаційної політики зробили зарубіжні вчені: Д. Белл, М. Кастельс, Й. Масуда, Г. Маклюєн, Т. Стоуньєр, Е. Тоффлер, С. Хантінгтон та ін. Суттєвий внесок у розвиток теоретико–концептуальної бази дослідження інформаційної політики належить і російській політичній науці: А. Манойло, Ю. Нісевич, О. Панарін, В. Попов, Є. Тавокін, І. Юзвішин та ін. Серед вітчизняних авторів дослідженням зазначених проблем займались: І. Арістова, Л. Губерський, О. Дубас, О. Зернецька, Є. Макаренко, Г. Несвіт, Г. Почепцов, О. Соснін, О. Старіш, А. Чічановський, С. Чукут та ін. Зважаючи на їх суттєвий науковий вклад, питання теоретико–концептуального аспекту державної та національної інформаційної політики залишається найбільш дискусійним й потребує подальших досліджень.

У сучасному політичному дискурсі поняття державна та національна інформаційна політика є синонімічно тотожними. Незважаючи на те, що в більшості наукових досліджень вони представлені як ідентичні, зауважимо, їх синонімічна тотожність та межі впливу, перш за все, залежать від суспільно–політичних процесів, політичної системи суспільства, суб'єктів інформаційних процесів

тощо. Окрім того, специфічна особливість політичних процесів полягає в тому, що їх неможливо вивчати як однотипні явища, оскільки кожен вид політичного процесу характеризується власною структурою, що породжує складність їх дослідження та аналізу [2, с. 45]. Дослідження даних понять дозволить окреслити межі їх впливу, пізнати сутність, структуру. Зокрема, допоможе у розумінні такого складного і досить важливого феномену, як види інформаційної політики.

Подібну проблему в різниці сутності вище зазначених понять досліджувала Ю. Мосенко. В своїй науковій праці при визначенні змісту поняття «державна інформаційна політика України» дослідниця розглянула її співвідношення з поняттям «національна інформаційна політика України» та обгрунтувала, хоча і з юридичної точки зору, доцільність практичного використання першої із зазначених категорій [3, с. 6]. Дещо раніше, дослідники О. Дем'янчук, О. Токар в своїх наукових розвідках вже відмічали великий вплив на державну інформаційну політику недержавних/неурядових акторів. Зокрема, таких як: бізнес, ЗМІ (далі – засоби масової інформації), наукові й технологічні установи, громадські й міжнародні організації, недержавні організації тощо. В даному контексті, вони пропонують розрізняти політику державну і політику публічну. При цьому зазначають, що публічна політика зачіпає ширше коло суб'єктів, об'єктів і дій, аніж державна і є, відповідно, більш узагальнюючим терміном. На думку дослідників, поєднання державної влади і громадських організацій формує публічну політику, яка може існувати при демократичній/ліберальній політичній системі. Це, в свою чергу, становить особливий інтерес для нашого дослідження [4, с. 11; 5, с. 132].

Мета статті – аналіз сутності державної та національної інформаційної політики, їх структурних елементів.

Завдання: проаналізувати поняття державної та національної інформаційної політики; дослідити їх структурні елементи; визначити роль державної та національної інформаційної політики у політичній системі суспільства; довести взаємовплив політичної системи суспільства і державної та національної інформаційної політики. Враховуючи глибину поставленої мети, вимоги до даного типу наукової роботи та не претендуючи на вичерпне дослідження, дати з допомогою структурно-функціонального методу, загально логічних прийомів аналізу і синтезу, аналогії і порівняння загальну характеристику вищезазначених феноменів.

Аналіз понять державна та національна інформаційна політика обумовлений послідовним вирішенням їх проблемного поля у взаємозв'язку зі смисловою визначеністю інформаційної політики. Тому для початку понятійного аналізу звертаємось до етимологічного навантаження понять «інформація» та «політика». Слово «інформація», як відомо, походить від латинського слова «*informatio*», що означає «роз'яснення» або «виклад» [6, с. 241]. А слово «політика» походить від грецького слова «*πολιτικά*», що означає «державні і суспільні справи» [6, с. 497–498]. Тобто, коли ми говоримо про інформаційну політику, то маємо на увазі роз'яснення або виклад про державні і суспільні справи. Тут варто звернути особливу увагу, слово політика окремо стосується як державних так і суспільних справ. Існування ж їх окремо чи в поєднанні, на нашу думку, залежить від політичної системи суспільства.

Інформація – це досить складна наукова категорія, інтерес до якої не послаблюється з часом. В наукових дослідженнях розуміння цього поняття переважно зводиться до простого рівня, а саме, як: роз'яснення, ознайомлення, відомості, поняття, узагальнення, виклад, код тощо. Хоча, навіть на цьому рівні представлення інформації в будь-якій системі, маємо на увазі політичну систему, поступово змінює саму систему. Тому інформацію розуміють, перш за все, як субстанцію що здійснює трансформацію. Подібного різновиду трансформації підлягають об'єкти інформаційної взаємодії, вони ж, по відношенню один до одного, також є і суб'єктами інформаційної взаємодії. Звідси поняття «інформація» можна розглядати наступним чином, «будь-яка взаємодія між об'єктами, у процесі якої один отримує деяку субстанцію, а інший її не втрачає, називається інформаційною взаємодією, при цьому передана субстанція називається Інформацією» [7, с. 191].

Політика є також достатньо складною і в той же час багатовимірною науковою категорією. Вона не має універсального, єдиного поняття. Науковці вже декілька століть поспіль досліджують її змістовну різноманітність. Результатом їхніх розвідок є відкриття все нових аспектів цього феномену та відповідно і примноження вдосконалених понять. На нашу думку, це пов'язано: по–перше, зі складністю самого феномену «політика»; по–друге, з неможливістю в принципі побудувати єдиний понятійно–категоріальний каркас; по–третє, з поступовим технологічним розвитком суспільства зокрема, та безпосередньо з інформаційно–комунікаційними технологіями; по–четверте, з постійним та неухильним збільшенням кількості політичних акторів. Поряд з цим, в політичному дискурсі, все ж таки, простежується певна однаковість щодо визначення політика.

Основним або навіть головним політичним актором багато століть поспіль є держава, й, відповідно, переважна більшість понять визначає різноманітні аспекти її діяльності. Наприклад, політика розуміється, як «сукупність державних ідей і зумовлена ними цілеспрямована діяльність, що пов'язана з формуванням життєво важливих відносин між державами, народами, націями, класами, різними соціальними групами суспільства» [8, с. 692]. Інше ж визначення має дещо ширшу направленість й трактується, як «організаційна, регулятивна і контрольна сфера суспільства, в межах якої здійснюється соціальна діяльність, спрямована головним чином на досягнення, утримання й реалізацію влади індивідами й соціальними групами задля здійснення власних запитів і потреб» [6, с. 497–498]. Згідно з даним визначенням, всі соціальні суб'єкти мають можливість реалізувати владні повноваження задля задоволення своїх інтересів. Трохи забігаючи наперед зазначимо, на нашу думку, суб'єкти інформаційних процесів можуть реалізовувати свої інтереси й без боротьби за владні повноваження.

Орієнтовно кінця XIX – початку XX століття з виникненням та стрімким розвитком недержавних структур і набуттям ними певних владних відносин, політику почали ідентифікувати не тільки з державною діяльністю, а й діяльністю новоутворених суспільних інститутів та усіма відносинами суспільної влади. Етимологія слова «політика», що стосується державних і суспільних справ, стала відповідати своєму значенню. Крім того, політику майже у більшості її визначень

розуміють, перш за все, як мистецтво. У поєднанні ж його з етимологією слова «політика» можна тлумачити поняття «політика» наступним чином «мистецтво вести справи, як державні так і суспільні».

Поєднання наукових термінів «інформація» й «політика», які самі не мають чітких визначень, формують нове суспільне явище, новий феномен, а від так і нову наукову категорію «інформаційна політика». Наукових визначень цього феномену не бракує, але і єдиного загальноприйнятого підходу немає. Незважаючи на це, дослідники С. Зуев та В. Степанов у своїх працях зазначають, що поняття «інформаційна політика» тлумачиться здебільшого цілком однозначно, а саме, як спосіб поведінки з наявними інформаційними потоками і ресурсами з боку різних інституційних суб'єктів, держави або державних органів, окремих організацій і установ, які можуть мати свої уявлення та інтереси при роботі з інформацією [9, с. 13; 10]. При цьому, дослідник В. Степанов наголошує, що «варіанти визначення інформаційної політики істотно відрізняються один від одного залежно від застосування підходів до постановки питань про наочно–процесуальну і суб'єктно–об'єктну складових даного феномену» [9, с. 14].

Поряд із вже згадуваною однозначністю, все ж таки, більшість розвідок, які направлені на пошук сутності поняття «інформаційна політика» мають певну оригінальність та відмінність. Проявляється вона у дослідженні різних аспектів цього феномену, визначенні його особливостей, сфер впливу, учасників, принципів формування та впровадження тощо. Певно, необхідно одразу ж зазначити, при вивченні різноманітних аспектів феномену «інформаційна політика» кожен дослідник вклав свою частку в формування її теоретико–концептуальних засад. Для прикладу наведемо декілька його визначень. Найбільш популярним на пострадянському просторі є визначення інформаційної політики, як особливої сфери життєдіяльності людей (політиків, науковців, аналітиків, журналістів, слухачів, читачів тощо), пов'язаної з виробленням і поширенням інформації, задовольняючої інтереси соціальних груп і суспільних інститутів [11, с. 268]. Згідно з даним визначенням, на сьогодні сформувалась особлива інформаційна сфера, яка, звісно поряд із іншими сферами соціуму, є невід'ємною і необхідною частиною життєдіяльності суспільства. Вона функціонує на основі вироблення й поширення будь-якого виду інформації. Іноді з порушенням нормативно–правових засад, але завжди задовольняючи інтереси певних соціальних груп чи суспільних інститутів.

Дослідник із США Ф. Хортон вивчає інформаційну політику, як один клас або підгрупу політики в цілому на противагу такій політиці, яка орієнтована на будь-який компонент виробництва, організації, класифікації, пошуку і передачі даних, інформації і знання в рамках підприємства або країни, або між підприємством і країною та її зовнішніми клієнтами і аудиторіями. Більш того, він аналізує її, як цілком визначену і спеціальну підгрупу політики в цілому, тобто як підрозділ, що має справу з фундаментальними і невід'ємними інформаційними правами, обов'язками, проблемами та інтересами тощо [12, с. 5]. Дане поняття дослідник представив в достатньо широкому значенні. Воно формує певне уявлення про загальні напрямки функціонування інформаційної політики й очевидно заслуговує на нашу підтримку.

Традиційно прийнято вважати, що контекст досліджуваного феномену формує основу його визначення. На цьому наголошує і вітчизняний науковець В. Степанов досліджуючи феномен інформаційної політики. Він зазначає, «контекст інформаційної політики дозволяє визначити зміст поняття, виходячи із суті процесів, що відбуваються в сучасному інформаційному полі». Також, науковець аналізує два базові параметри, які є характерними рисами технології незалежно від сфери її застосування: систематичну повторюваність і відтворюваність [9, с. 16]. Цілком погоджуючись із зазначеною думкою, додамо, що контекст інформаційної політики визначають її суб'єкти. Вони формують характер, сутність й впроваджують технології інформаційної політики. Суб'єкти інформаційних процесів генерують інформаційний стан країни, а їх кількість відіграє вирішальну роль в інформаційному полі, політиці та політичній системі суспільства. Збільшення кількості суб'єктів інформаційних процесів характеризує інформаційну політику, як досить складну і багатокомпонентну структуру. На думку автора даної статті, в ній інформаційна політика є своєрідним мистецтвом взаємодії суб'єктів інформаційних процесів з метою досягнення своїх інтересів. В залежності від кількості суб'єктів інформаційного процесу й статусу їх діяльності загальноприйнято поділяти інформаційну політику на два види: державну та недержавну.

Розглянемо спершу поняття «державна інформаційна політика». На сьогодні його наукових трактувань не бракує, але певне занепокоєння викликає відсутність офіційного визначення. Справа в тому, що в Законі України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року вже було офіційно визначено державну інформаційну політику, як сукупність основних напрямів і способів діяльності держави з одержання, використання, поширення та зберігання інформації [13]. Майже через дев'ятнадцять років, 9 травня 2011 року Верховною Радою України прийнято нову редакцію Закону України «Про інформацію» [14]. Раніше зазначене і офіційно задеклароване визначення державної інформаційної політики в Законі України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року, повністю вилучене з його нової редакції прийнятої 9 травня 2011 року.

На відміну офіційним, наукові джерела рясніють найрізноманітнішими визначеннями державної інформаційної політики. Для прикладу розглянемо декілька з них. Науковець О. Соснін досліджує державну інформаційну політику, як сукупність цілей, що відображають національні інтереси України в інформаційній сфері, стратегічних напрямів їхнього досягнення і системи заходів щодо їх реалізації. При цьому наголошує на важливих її складових: зовнішній і внутрішній політиці держави та їх впливові на всі сфери життєдіяльності суспільства [15, с. 20]. На нашу думку, дане визначення акцентує увагу на важливій ролі державної інформаційної політики щодо забезпечення національних інтересів України, хоча й дещо обмежену рамками інформаційної сфери.

Дослідниця О. Оверчук тлумачить державну інформаційну політику як відносно стабільну, організовану, цілеспрямовану діяльність органів державної влади різних рівнів, що спрямована на регулювання інформаційної сфери держави [16, с. 7]. В своєму визначенні дослідниця виділяє ряд особливостей державної інформаційної

політики різних рівнів, яка також направлена, перш за все, на регулювання інформаційної сфери. В цьому ж контексті, під державною інформаційною політикою вітчизняні науковці В. Брижко, В. Цимбалюк, А. Орехов, О. Гальченко розуміють регулюючу діяльність державних органів спрямовану на розвиток інформаційної сфери, функціонування правової системи інформаційних відносин, захист прав людини й основних свобод, забезпечення збалансування інтересів людини, суспільства та держави в усіх сферах інформаційної діяльності [17, с. 168]. В наведеному визначенні науковці, з метою захисту прав і свобод людини та збалансування інтересів всіх суб'єктів інформаційних процесів, окрім регулювання інформаційної сфери, акцентували свою увагу і на соціально-правовому аспекті. Це, на нашу думку, є досить важливою проблемою життєдіяльності сучасного суспільства.

В цілому, згідно з науковими трактуваннями державна інформаційна політика визначає загальні принципи інформаційної діяльності, встановлює пріоритети суспільних інтересів, регулює створення і розподіл інформаційних ресурсів тощо. Необхідно також зазначити, що на різних етапах розвитку суспільства державна інформаційна політика постійно виходить за рамки тільки законодавчого регулювання інформаційної сфери. По-перше, держава – суб'єкт інформаційного процесу. По-друге, виконавчою владою в державі є уряд який ініціює процес формування і впровадження її інформаційної політики. По-третє, вона є чітко організована, постійно діюча, цілеспрямована, стратегічна, добре продумана та надзвичайно важлива ніша в управлінні суспільством. По-четверте, державна інформаційна політика має вплив на всі сфери суспільного життя. По-п'яте, і основне, вона виступає носієм та є гарантом забезпечення й гармонізації державних, національних, суспільних та особистісних інтересів. Важливу роль державній інформаційній політиці відводить і дослідник В. Степанов наголошуючи, що «інформаційна політика як діяльність щодо розповсюдження або обмеження інформаційного забезпечення «супроводжує» державу впродовж всього її існування» [18, с. 22].

Дослідити стан і можливості реалізації функцій регулювання державної інформаційної політики, безсумнівно, можна через призму взаємозв'язку політичної системи суспільства й забезпечення інтересів суб'єктів інформаційних процесів. На нашу думку, державна інформаційна політика, перш за все, організовує, задовольняє й забезпечує інтереси суб'єктів інформаційних процесів. Найявніші інтереси суб'єктів інформаційних процесів й потреба в їх задоволенні, а, в принципі, й власне їх кількість залежить від реально існуючої політичної системи суспільства. Наприклад, надання державою пріоритету в забезпеченні своїх інтересів одному чи декільком суб'єктам інформаційних процесів є однією із причин становлення певного типу політичної системи суспільства. В свою чергу, формування одного із типів політичної системи суспільства визначає априорі пріоритет в забезпеченні інтересів одного чи декількох суб'єктів інформаційних процесів.

Принагідно зазначимо основних суб'єктів інформаційних процесів: держава, суспільство/суспільні угруповання/групи, особистість. Отримання пріоритету в забезпеченні своїх інтересів першим суб'єктом інформаційних

процесів створює умови формування тоталітарної політичної системи суспільства. Суспільство/суспільні угруповання/групи, як суб'єкти інформаційних процесів, отримуючи пріоритет в забезпеченні своїх інтересів, перш за все, дають підстави припускати існування авторитарної або змішаної політичної системи суспільства. Особистість же, як суб'єкт інформаційного процесу при забезпеченні своїх інтересів закладає основи ліберальної політичної системи суспільства. Збалансування в забезпеченні інтересів всіх суб'єктів інформаційних процесів можливе при формуванні демократичної політичної системи суспільства. При цьому, важливо підкреслити вагому роль держави в їх забезпеченні. Процес зміни пріоритету або переорієнтування в забезпеченні інтересів суб'єктів інформаційних процесів формує перехідний чи транзитивний етап між політичними системами суспільства та носить тимчасовий характер. Зазначений процес може тривати декілька років, або ж навіть декілька десятиліть. В умовах тривалої невизначеності державної інформаційної політики, і відповідно повільної динаміки політичних змін, перехідний етап має негативні наслідки.

Насправді, забезпечення інтересів різних суб'єктів інформаційних процесів приводить до обмеження регуляції державою інформаційного стану в країні й, як наслідок, дещо послаблює її вплив і на інші сфери суспільного життя. Це, в свою чергу, породжує розвиток приватної ініціативи та створює умови для формування і впровадження недержавної інформаційної політики. Остання формується і впроваджується суспільством/суспільними угрупованнями/групами, особистістю. Суб'єкти інформаційних процесів недержавної інформаційної політики в інформаційному просторі країни можуть бути представлені по різному. Наприклад, медіа-конгломерати, медіа-холдинги, медіа-організації, медіа-групи, фінансово-промислові групи, різних напрямлень комерційні та некомерційні організації, корпорації, суспільні організації, партії, блогери, особистість тощо.

Різноманітність суб'єктів інформаційних процесів недержавної інформаційної політики ускладнює її дослідження. Зокрема, визначення ролі, сутності, характеру та впливу недержавної інформаційної політики на розвиток суспільства. Ускладнює й те, що її суб'єктами є не тільки вітчизняні приватні чи громадські структури, а й іноземні. Подібна різноманітність може нести загрозу не тільки інформаційному суверенітету країни, а й взагалі її національній безпеці. В цих умовах дослідник В. Попов підкреслює, «недержавна інформаційна політика може служити державі і не задовольняти інтереси громадянського суспільства, вступати в діалог з державою або виступати проти нього, або цілком обслуговувати лише інтереси окремих угруповань, партій і навіть окремих осіб» [19, с. 15].

В цілому, порівнюючи недержавну інформаційну політику з державною інформаційною політикою, можна стверджувати наступне. Недержавна інформаційна політика – це діяльність недержавних суб'єктів інформаційних процесів на основі загальноновизначених принципів інформаційних відносин щодо забезпечення своїх інтересів. Кожен недержавний суб'єкт інформаційного процесу має стратегічну мету своєї діяльності, систему напрямів й заходів по їх реалізації, ну і звісно, певний вплив на особистість, суспільство, державу. Стратегічні цілі, напрями та засоби реалізації інтересів

суб'єктів інформаційного процесу недержавної інформаційної політики можуть бути різними. У випадках їх збігу, суб'єкти інформаційного процесу державної чи недержавної інформаційної політики об'єднуються та діють спільно. Діяльність різних суб'єктів інформаційного процесу на основі загальновизнаних принципів інформаційних відносин в рамках однієї держави генерує національну інформаційну політику та є одним із видів інформаційної політики.

Уточнюючи категорію «інформаційна політика» терміном «національна», як похідного від слова «нація», дає нам можливість по новому пізнати її сутність, характер, структуру, взаємозв'язки й взаємовідносини суб'єктів. Саме тому час згадати досить поширене у вітчизняному політичному дискурсі визначення відомої дослідниці Є. Макаренко. Вона розглядає національну інформаційну політику, як «діяльність компетентних органів країн з контролю, регулювання та планування процесів у сфері інформації і комунікації, сукупністю основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню та зберіганню інформації» [20, с. 56]. Згідно даного визначення, національна інформаційна політика має достатньо широкий діапазон функціонування, визначає основні функції компетентних органів країни, характеризує їх особливу змістовну і специфічну діяльність. Припускаємо, що діяльність компетентних органів країни у сфері інформації і комунікації може бути представлена не тільки державними інформаційними інститутами, а й включати громадські організації. Подібне залучення до взаємодії з'язку та взаємодії різних суб'єктів інформаційного процесу є одним із основних критеріїв побудови демократичної політичної системи.

Важливою складовою у демократичній/ліберальній політичній системі є можливість суб'єктів інформаційних процесів, на основі загальновизнаних принципів інформаційної діяльності, ставити свої цілі та забезпечувати свої інтереси. Головне полягає у тому, що їх інтереси не є сталими та можуть змінюватись відповідно вимог часу, потреб суспільства та його типу політичної системи. Так, при тоталітарній/авторитарній політичній системі державні інтереси зрощені з національними інтересами чи навпаки, а держава є одним/або основним суб'єктом інформаційних процесів. В демократичній/ліберальній політичній системі держава ж є одним із багатьох суб'єктів інформаційних процесів, а національні інтереси можуть бути повністю чи частково відображені в інтересах різних суб'єктів інформаційного процесу.

Науковець із США Ф. Хортон вивчаючи поняття «національна інформаційна політика» також не обходить своєю увагою суб'єктів інформаційного процесу. Він наголошує на реалізації їх спільних інтересів зазначаючи, що це «особливий вид інформаційної політики, який проголошує вся країна, оскільки країна хоче ввести на місця набір зрозумілих керівних принципів, які повинні стосуватися всіх її нижчих рівнів уряду, її національних установ, її приватного сектора, а також повинні використовуватися в якості керівництва інформаційними фахівцями, міжнародними органами та іншими зацікавленими суб'єктами і окремими громадянами» [12, с. 8]. Дане визначення є досить цікавим та відображає головний принцип механізму погодження національної інформаційної політики всіма її суб'єктами. Втім, набір зрозумілих всім суб'єктам інформаційного процесу

керівних принципів не дає повної характеристики сучасної національної інформаційної політики. Дані принципи визначають лише загальні апіорні правила діяльності суб'єктів інформаційного процесу. Дати ж характеристику сучасній національній інформаційній політиці можна лише на основі визначення сутності діяльності суб'єктів інформаційного процесу відповідно до наступних чинників: по-перше, їх кількості; по-друге, їх інтересів; по-третє, напрямів та засобів по їх забезпеченню. Дослідження в цьому напрямі є метою окремої наукової розвідки, тому зупинимося на більш детальному розгляді щодо подібності та відмінності в сутності державної та національної інформаційної політики.

Загальну характеристику сутності державної інформаційної політики ми розглянули дещо вище. Згадаємо лише, що державна інформаційна політика є головним чи провідним суб'єктом інформаційних процесів. Щодо визначення сутності національної інформаційної політики то, для цього, необхідно звернутись до дослідження теорій нації відомого вітчизняного науковця О. Картунова. На думку політолога, існує досить багато різноманітних підходів щодо визначення поняття «нація», але є і два основних загальновизнаних підходи. Перший, як до політичної (соціальної) спільноти – політична теорія нації. Другий, як до етнічної спільноти – етнічна теорія нації [21, с. 56]. В основі даних підходів лежить різниця в фундаментальному підґрунті об'єднання соціальної спільноти. Так, в першому – державні засади (цивільна належність), в другому – етнічна спорідненість (етнічна належність).

Вище вказані основи об'єднання соціальної спільноти відповідно мають певний вплив на формування їх назв–термінів. Зокрема, в політичному дискурсі загально прийняті такі назви–терміни: політична теорія нації – громадська спільнота, громадяни держави; етнічна теорія нації – етнічна спільнота. Крім того, в об'єктивній політичній реальності вище зазначені підходи взаємопов'язані та взаємодіють між собою. Тому доречно розширити список назв–термінів. Окрім вже згаданих на практиці активно використовуються, як політикумом так і науковцями, наступні назви–терміни: поліетнічність (багатонаціональність), мультикультуралізм, корінні народи, національні меншини тощо. Таким чином, об'єднання соціальних спільнот в рамках держави створює умови формування і впровадження їх національної політики та її видів. Один з яких – національна інформаційна політика.

Суб'єктами національної інформаційної політики (інформаційних процесів) є поряд з соціальними спільнотами/суспільними групами й особистістю, ними створений, і, вже згадуваний вище – державний інститут. Їх діяльність і взаємодія направлені на контроль, регулювання та планування національної інформаційної політики, а їх кількість є одним із критеріїв визначення типу політичної системи. В умовах тоталітарної/авторитарної політичної системи інтереси суб'єктів інформаційних процесів зрощуються і контролюються державою, а їх різноманітність у своїй більшості не допускається чи присікається. При демократичній/ліберальній політичній системі інтереси суб'єктів інформаційних процесів продиують розвиток суспільства.

На нашу думку, багатогранність сучасної національної інформаційної політики обумовлена численністю

суб'єктів інформаційних процесів, а їх кількість становить ключовий компонент щодо можливого обґрунтування національної інформаційної політики у синонімічному ототожненні з державною інформаційною політикою. В сучасних політичних реаліях ототожнення можливе за умови залучення інформаційними інститутами до формування і впровадження інформаційної політики всіх соціальних суб'єктів інформаційного процесу.

Висновки. Таким чином, поняття «інформаційна політика» є вельми складним й багатоконпонентним. На думку автора даної статті, його можна охарактеризувати як своєрідне мистецтво взаємодії суб'єктів інформаційних процесів з метою досягнення своїх інтересів. Інформаційна політика поділяється на декілька видів: державна, недержавна, національна. Сучасна державна інформаційна політика формується і впроваджується державними органами різних рівнів за участю громадськості. Держава окрім ролі арбітра, також є активним, дієвим і рівноправним суб'єктом інформаційних процесів. Недержавна інформаційна політика формується на основі загально визначених принципів інформаційної діяльності в рамках держави. Впроваджується різними недержавними суб'єктами інформаційних процесів. До них належать: суспільство, суспільні угруповання/групи, кожна особистість. Недержавними суб'єктами інформаційних процесів можуть бути вітчизняні чи іноземні, або юридичні чи фізичні особи. Національна інформаційна політика генерується державною і недержавною інформаційною політикою.

Список використаних джерел

1. Біляєва І. І. Становлення та сутність концепції державної інформаційної політики / І. І. Біляєва // Сучасна українська політика. – К.: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2012. – Вип.26. – С.241–254.
2. Ветренко І. А. Методологические особенности изучения политических процессов / И. А. Ветренко // Социум и власть. – 2009. – №4 (24). – С.45–48.
3. Мосенко Ю. О. Державна інформаційна політика України: організаційно-правові аспекти здійснення: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ю. О. Мосенко; Національний університет біоресурсів і природокористування України. – К., 2011. – 19 с.
4. Дем'ячук О. П. Публічна політика в системі управління суспільним життям / О. П. Дем'ячук // Система розробки та здійснення публічних політик в Україні; за заг. ред. О. П. Дем'ячука. – К.: Вид-во «Факт», 2004. – С.5–21.
5. Токар О. Державна інформаційна політика: проблеми визначення концепту / О. Токар // Політичний менеджмент. – 2009. – №5. – С.131–141.
6. Політологічний енциклопедичний словник / [Упорядник В. П. Горбатенко]; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
7. Волощук О. А. Теоретичний аналіз інформації як фактору виробництва / О. А. Волощук, А. Ю. Сурнін // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Національні економіки в глобальному економічному просторі» (16–17.04.2008). – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2008. – С.190–193.
8. Глобалистика: Международный междисциплинарный энциклопедический словарь / Гл. ред.: И. И. Мазур, А. Н. Чумаков. – М. – СПб. – Н.-Й.: ИЦ «ЕЛИМА», ИД «Питер», 2006. – 1160 с.
9. Степанов В. Ю. Інформаційна політика: концептуальні засади формування та розвитку / В. Ю. Степанов // Теорія та практика державного управління: Зб. наук. праць. – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2010. – Вип.3 (30). – С.13–17.
10. Зуев С. Э. Измерения информационного пространства (политики, технологии, возможности) / С. Э. Зуев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.museum.ru/future/part01/010601.htm. – Название с экрана.
11. Операции информационно-психологической войны: краткий энциклопедический словарь-справочник / В. Б. Вепренцев,

А. В. Манойло, А. И. Петренко, Д. Б. Флоров; под ред. А. И. Петренко. – М.: Горячая линия – Телеком, 2005. – 495 с.

12. Хортон Ф. У. Что такое «национальная информационная политика» / Ф. У. Хортон // Международный форум по информации и документации: Научный журнал международной федерации по информации и документации. – М.: Всероссийский институт научной и технической информации РАН, 1998. – Т.23. – №3. – С.3–10.

13. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №48. – ст. 650.

14. Закон України «Про інформацію» від 9 травня 2011 р. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/ed20110509>. – Назва з екрану.

15. Соснін О. В. Державна політика в галузі управління інформаційним ресурсом України: Автореф. дис... доктора політ. наук: 23.00.02 / О. В. Соснін; Одеська національна юридична академія. – О., 2005. – 48 с.

16. Оверчук О. В. Політика Великої Британії у контексті формування інформаційного суспільства: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / О. В. Оверчук; Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. – Ч., 2009. – 19 с.

17. Брижко В. М. Е-будущее и информационное право / В. М. Брижко, В. С. Цимбалюк, А. А. Орехов, О. Н. Гальченко; под ред. Р. А. Каложного, М. Я. Швеца. – К.: «Интеграл», 2002. – 264 с.

18. Степанов В. Ю. Державна інформаційна політика: проблеми та перспективи: [монограф.] / В. Ю. Степанов. – Х.: С.А.М., 2011. – 548 с.

19. Попов В. Д. Государственная информационная политика: состояние и проблемы формирования. Массовые информационные процессы в современной России. Очерки / Рос. Акад. Гос. Службы при Президенте Рос. Федерации; [Отв. ред. А. В. Шевченко] / В. Д. Попов. – М.: Изд-во РАГС, 2002. – С.8–30.

20. Макаренко С. А. Європейська інформаційна політика: [монограф.] / С. А. Макаренко. – К.: Наша культура і наука, 2000. – 386 с.

21. Картунов О. В. Західні теорії етнічності, нації та націоналізму: Навч. посіб. / О. В. Картунов. – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2007. – 192 с.

References

1. Bilyaeva I. I. Stanovlennya ta sutnist' koncepcii' derzhavnoi' informacijnoi' polityky / I. I. Bilyaeva // Suchasna ukrai'ns'ka polityka. – K.: Vyd-vo «Centr social'nyh komunikacij», 2012. – Vyp.26. – S.241–254.
2. Vetrenko I. A. Metodologicheskie osobennosti izucheniya politicheskikh processov / I. A. Vetrenko // Socium i vlast'. – 2009. – №4 (24). – S.45–48.
3. Mosenko Ju. O. Derzhavna informacijna polityka Ukrai'ny: organizacijno-pravovi aspekty zdjysnennya: Avto-ref. dys... kand. juryd. nauk: 12.00.07 / Ju. O. Mosenko; Nacional'nyj universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrai'ny. – K., 2011. – 19 s.
4. Dem'yanuk O. P. Publichna polityka v systemi upravlinnya suspil'nym zhyttyam / O. P. Dem'yanuk // Systema rozrobky ta zdjysnennya publichnyh polityk v Ukrai'ni; za zag. red. O. P. Dem'yanuka. – K.: Vyd-vo «Fakt», 2004. – S.5–21.
5. Tokar O. Derzhavna informacijna polityka: problemy vyznachennya konceptu / O. Tokar // Politychnyj menedzhment. – 2009. – №5. – S.131–141.
6. Politologichnyj encyklopedychnyj slovnyk / [Uporyadnyk V. P. Gorbatenko]; za red. Ju. S. Shemshuchenka, V. D. Babkina, V. P. Gorbatenka. – 2-e vyd., dop. i pererob. – K.: Geneza, 2004. – 736 s.
7. Voloshchuk O. A. Teoretychnyj analiz informacii yak faktoru vyrobnytstva / O. A. Voloshchuk, A. Ju. Surin // Materialy mizhnarodnoi' naukovy-praktychnoi' konferencii' «Nacional'ni ekonomiky v global'nomy ekonomichnomu prostori» (16–17.04.2008). – K.: Universytet ekonomiky ta prava «KROK», 2008. – S.190–193.
8. Globalistika: Mezhdunarodnyj mezhdisciplinarnyj encyklopedicheskij slovar' / Gl. red.: I. I. Mazur, A. N. Chumakov. – M. – SPb. – N.-J.: IC «ELIMA», ID «Piter», 2006. – 1160 s.
9. Stepanov V. Ju. Informacijna polityka: konceptual'ni zasady formuvannya ta rozvytku / V. Ju. Stepanov // Teoriya ta praktyka derzhavnogo upravlinnya: Zb. nauk. prac'. – H.: Vyd-vo HarPI NADU «Magistr», 2010. – Vyp.3 (30). – S.13–17.
10. Zuev S. E. Izmereniya informacionnogo prostranstva (politiki, tehnologii, vozmozhnosti) / S. E. Zuev [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupa: www.museum.ru/future/part01/010601.htm. – Nazvanie s ekrana.

11. Operacii informacionno-psihologicheskoy vojny: kratkij enciklopedicheskij slovar'-spravochnik / V. B. Veprincev, A. V. Manojlo, A. I. Petrenko, D. B. Florov; pod red. A. I. Petrenko. – M.: Goryachaya liniya – Telekom, 2005. – 495 s.

12. Horton F. U. Chto takoe «nacional'naya informacionnaya politika» / F. U. Horton // Mezhdunarodnyj forum po informacii i dokumentacii: Nauchnyj zhurnal mezhdunarodnoj federacii po informacii i documentacii. – M.: Vserossijskij institut nauchnoj i tehniczeskoj informacii RAN, 1998. – T.23. – №3. – S.3–10.

13. Zakon Ukrainy «Pro informaciju» vid 2 zhovtnya 1992 r. // Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy. – 1992. – №48. – st. 650.

14. Zakon Ukrainy «Pro informaciju» vid 9 travnja 2011 r. [Elektronnyj resurs] / Oficijnyj veb-sajt Verhovnoi Rady Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/ed20110509>. – Nazva z ekranu.

15. Sosnin O. V. Derzhavna polityka v galuzi upravlinnya informacijnym resursom Ukrainy: Avtoref. dys... doktora polit. nauk: 23.00.02 / O. V. Sosnin; Odes'ka nacional'na jurydychna akademiya. – O., 2005. – 48 s.

16. Overchuk O. V. Polityka Velykoi Brytanii u konteksti formuvannya informacijnogo suspil'stva: Avtoref. dys... kand. polit. nauk: 23.00.02 / O. V. Overchuk; Chernive'kyj nacional'nyj universytet im. Juriya Fed'koviča. – Ch., 2009. – 19 s.

17. Bryzhko V. M. E-budushchee i informacionnoe pravo / V. M. Bryzhko, V. S. Cymbaljuk, A. A. Orehov, O. N. Gal'chenko; pod red. R. A. Kaljuzhnoho, M. Ja. Shveca. – K.: «Integral», 2002. – 264 s.

18. Stepanov V. Ju. Derzhavna informacijna polityka: problemy ta perspektyvy: [monograf.] / V. Ju. Stepanov. – H.: S.A.M., 2011. – 548 s.

19. Popov V. D. Gosudarstvennaya informacionnaya politika: sostoyanie i problemy formirovaniya. Massovye informacionnye processy v sovremennoj Rossii. Oчерki / Ros. Akad. Gos. Sluzhby pri Prezidente Ros. Federacii; [Otv. red. A. V. Shevchenko] / V. D. Popov. – M.: Izd-vo RAGS, 2002. – S.8–30.

20. Makarenko Je. A. Jevropejs'ka informacijna polityka: [monograf.] / Je. A. Makarenko. – K.: Nasha kul'tura i nauka, 2000. – 386 s.

21. Kartunov O. V. Zahidni teorii etnichnosti, nacii ta nacionalizmy: Navch. posib. / O. V. Kartunov. – K.: Universytet ekonomiky ta prava «KROK», 2007. – 192 s.

Bilyaeva I. I., assistant of Department Philosophy and Social Sciences of Humanitarian and Pedagogical Academy of Crimean Federal University named after V. I. Vernadskyi (Ukraine, Yaita), irinabilyaeva@ukr.net

State and national information policies: theoretical and conceptual aspect

Was reviewed phenomena of state and national information policy. The analysis of the state and national information was reviewed phenomena of state and national information policy, their structural elements. A structural and functional method, general logical techniques of analysis and synthesis, analogy, comparison and generalization were used. The role of the state and national information policy within the political system of the society is determined. It is established that the change in the political system of the society may lead to the change of the essence and structure of the state and national information policy.

Keywords: information policy, state information policy, non-state information policy, national information policy, subjects of information processes, political system of society.

Биляева И. И., ассистент кафедры философии и социальных наук, Гуманитарно-педагогическая академия Крымского федерального университета им. В. И. Вернадского (Украина, Ялта), irinabilyaeva@ukr.net

Государственная и национальная информационная политика: теоретико-концептуальный аспект

Рассмотрены феномены государственной и национальной информационной политики. Проведен анализ сущности государственной и национальной информационной политики, их структурных элементов. Применен структурно-функциональный метод, общие логические приемы анализа и синтеза, аналогии, сравнения, обобщения. Определена роль государственной и национальной информационной политики в политической системе общества. Установлено, при изменении политической системы общества государственная и национальная информационная политика может менять свою сущность, структуру.

Ключевые слова: информационная политика, государственная информационная политика, негосударственная информационная политика, национальная информационная политика, субъекты информационных процессов, политическая система общества.

УДК 930.85:378:159.923.5(045/046)

Богданова Н. Г.,
доктор філософських наук, доцент кафедри
загальноінженерних дисциплін, професор кафедри
охорони праці та екологічної безпеки,
Навчально-науковий професійно-педагогічний
інститут Української інженерно-педагогічної академії
(Україна, Слов'янськ), bogdanovang@ukr.net

ПРОБЛЕМА ПЛАНУВАННЯ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ЖИТТЄВОРОТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Зроблено аналіз системно-цільових (стратегічних) характеристик планування культури життєвості особистості і досліджено взаємозв'язки та взаємозалежності між духовно-ціннісними орієнтирами людини та соціокультурною реальністю. Головним методологічним інструментарієм дослідження є фундаментальні основи наукового аналізу, зокрема: діалектичний, герменевтичний, порівняльний, структурно-функціональний та інші методи. Розглянувши взаємобумовленість соціальних чинників і духовних особистісних потенціалів розвитку культури життєвості особистості, зроблено висновок, що планування процесу розвитку культури життєвості особистості можна визначити як складно-структурований і цілісно-спрямований процес, що поєднує в собі різномірне соціальну й індивідуальну мотивації. Здійснений аналіз системно-цільових (стратегічних) характеристик планування культури життєвості особистості показав необхідність теоретичного визначення основних категорій та структурних елементів цього процесу.

Ключові слова: життєвості, планування, діяльність, особистість, стратегія, розвиток, культура, системно-цільові характеристики, потенціал.

Проблема ціннісної і світоглядної самовизначеності особистості постала дуже гостро вже у філософії минулого століття. Так, Х. Ортега-і-Гассет писав: «Система цінностей, що організувала людську діяльність, втратила свою очевидність, привабливість, імперативність. Західна людина захворіла яскраво визначеною дезорієнтацією, не знаючи більше, згідно з якими зірками жити» [1, с. 156]. Саме така цивілізаційна і соціокультурна ситуація надзвичайно актуалізує і сьогодні питання планування культури життєвості особистості. «З одного боку, існує необхідність вивчення реальної поведінки людини, її регуляції, а з іншого боку, актуалізується теоретична недосконалість вивчення внутрішніх механізмів діяння людини у єдності із соціальною обумовленістю» [2, с. 226].

Вагомий внесок у розв'язання проблеми планування зробили багато зарубіжних і вітчизняних учених, які, представляють різні галузі знання та осмислюють планування у межах дослідницького поля власної науки, засвідчуючи глибину цієї проблематики. Важливими є ідеї представників гуманістичної психології про самореалізацію як одну з найвищих потреб людини (А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл та інші). Процеси життєвості пов'язуються вченими з особливою спрямованістю адаптованої (А. Сухоруков), цілісної (С. Максименко, І. Семенов, В. Семиченко, С. Степанов та ін.), духовної (І. Бех, П. Єршов, М. Каган, М. Савчин, П. Симонов та ін.), творчої (В. Дружинін, В. Моляко, Я. Пономарьов та ін.) особистості, розвиненої індивідуальності (Н. Ануфрієва, О. Саннікова, В. Татенко, Н. Чепелева та ін.).

Але незважаючи на важливість і масштабність, вищезазначена проблема залишається недостатньо розкритою, оскільки частіше всього досліджуються її окремі складові.

Отже метою статті є аналіз системно-цільових (стратегічних) характеристик планування культури життєвості особистості і дослідження взаємозв'язків та взаємозалежностей між особистісними прагненнями, психологічними характеристиками і духовно-ціннісними